

Коваленко Дмитро Іванович

кандидат економічних наук

*доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

м. Київ, Україна

Нехороших Владислав Олександрович

магістр кафедри фінансів та

фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ АКТИВНИХ ОПЕРАЦІЙ

Банки відіграють вагомe значення у функціонуванні та розвитку сучасної економічної системи, у забезпеченні стабільності та ефективності її грошово-кредитної складової. Банківські установи виступають тими специфічними установами, що здійснюють мобілізацію вільних коштів та спрямовують їх у ті сфери економіки, які їх потребують.

Активні банківські операції мають суттєве значення для фінансового забезпечення нормального економічного розвитку. Збалансоване кількісне та якісне зростання активів забезпечує досягнення і підтримання стабільного функціонування й розвитку комерційних банків, їхнього позитивного впливу на розвиток економіки України.

Протягом останніх років спостерігається стала тенденція зростання активів українських банків, що зумовлює активізацію процесів управління банківськими активами. Зважаючи на високу ризиковість ринкового середовища фінансова стійкість банків залежить від забезпечення прибуткової діяльності, вибору раціонального варіанта розміщення ресурсів, можливості оцінювати та контролювати ризики. Зазначені процеси потребують обґрунтування адекватних методів управління банківським портфелем активів з урахуванням не лише рівня їхньої доходності, а й відповідного рівня ризиковості.

Активні операції банку — це операції з розміщення мобілізованих банком ресурсів у депозити, кредити, інвестиції, основні засоби й товарно-матеріальні цінності [1].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» активними операціями називають кредитні та інші вкладення банківських ресурсів, з метою їх найефективнішого використання [2].

Кожна активна операція банку пов'язана з певним видом ризику, а це свідчить про те, що повністю безризикових активів не існує. Оскільки активні операції є основним джерелом доходів комерційного банку, то і ризику активних операцій мають вагоме значення в його діяльності.

Особливе місце в системі банківських ризиків займають кредитні ризики, які можливо представити сукупністю вірогідних небажаних подій при укладанні фінансових угод, а саме коли контрагент банку не спроможний виконати запланованих зобов'язань і при цьому неможливо скористатися наявними засобами захисту [3].

Переважає більшість сучасних наукових доробок, присвячених дослідженню сутності кредитних ризиків, розкривають сутність кредитного ризику згідно традиційного підходу, лише конкретизуючи у наведених визначеннях, порушення яких саме умов кредитування призводить до виникнення кредитного ризику.

Задля оптимізації рівня кредитного ризику і пов'язаних із ним можливих втрат, банки вдаються до регулювання розміру кредитів, що надаються одному позичальнику, запроваджують різні методики оцінки кредитоспроможності позичальників, страхують кредити, посилюють механізм забезпечення [4, с. 97].

Захищаючись від кредитного ризику, банки запроваджують систематичний аналіз, у процесі якого здійснюють моніторинг мінімальної частки кредитних вкладень, що покривається власними ресурсами; дотримання нормативу максимального розміру ризику на одного позичальника та нормативу «великих» кредитних ризиків; створюють резерви для покриття збитків за позичками; диверсифікують кредитні вкладення за різними ознаками; оцінюють достатність забезпечення за виданими кредитами тощо [5].

Оскільки ефективність діяльності банківської установи залежить від коливань валютних курсів, то виникає необхідність оцінки та зменшення валютного ризику. Валютний ризик деталізується за такими напрямками: конверсійний (по конкретних операціях), трансляційний (під час переоцінки валютних активів і пасивів у національну валюту).

Для зниження валютного ризику бажано використовувати наступні прийоми. Доцільно здійснювати видачу позик в одній валюті за умови його погашення в іншій з урахуванням форвардного курсу. При цьому вважається, що основним методом зниження валютного ризику є форвардні валютні контракти. Вони передбачають укладення термінових угод між банком і клієнтом на купівлю-продаж іноземної валюти за фіксацією в угоді суми і форвардного обмінного курсу. Також укладаються валютні ф'ючерсні контракти як домовленість купити або продати певну кількість іноземної валюти в певний день в майбутньому [6].

Можливість збитків або недоотримання доходу внаслідок несподіваної зміни процентних ставок є процентним ризиком. Він має відношення

до кредитування і послуг кредитного характеру, фінансових процентних інструментів, а також операцій із цінними паперами. Процентний ризик знижується шляхом укладання термінових угод (спеціальні форвардні угоди про надання в певний день позики в указаному розмірі і під встановлений відсоток; таким чином, банк захищає себе від ризику втрат у разі зниження ринкових процентних ставок на момент кредитування); процентних ф'ючерсних контрактів; процентних опціонів, що дає право купити або продати короткострокову позику або депозит за фіксованою ціною до настання або в певний момент у майбутньому. При укладанні кредитних угод активно використовується страхування процентного ризику. Існує можливість видачі кредитів із плаваючою процентною ставкою, але такий інструмент використовується в обмежених випадках.

Ризик ринку цінних паперів знижується за допомогою ф'ючерсних контрактів на покупку (продаж цінних паперів по певному курсу), фондів опціонів, диверсифікації інвестиційного портфеля (найбільш важливий спосіб захисту від знецінення цінних паперів). Операції з цінними паперами безпосередньо пов'язані також із ризиком ліквідності, тобто підвищення втрат у зв'язку з неможливістю реалізації на ринку певного виду активу. Ризик ліквідності також стосується предмету застави як способу забезпечення повернення кредиту [7, с. 8].

Зважаючи на всі перераховані методи, зниження ризиків можна віднести до наступних груп:

- диверсифікація ризиків та хеджування;
- лімітування;
- перенесення ризиків на іншу особу за допомогою гарантій або страхування;
- розподіл ризиків між великою кількістю осіб («диверсифікація навпаки»);
- спеціальні механізми торгівлі і укладання угод, що знижують імовірність втрат за рахунок ускладнення і подорожчання технічних процедур [8].

Література

1. Вовчак О. Д., Руцишин Н. М., Андрейків Т. Я. Кредит і банківська справа: Підручник. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
2. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України [із змінами та доповненнями]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14&p=1258284687440561-23.02.2011>. — Назва з екрану.
3. Кочетигова Т. В. Шляхи зниження ризиків активних операцій банку// Т. В. Кочетигова, Ю. Канарова/ Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — № 11. — С. 706–708.
4. Лаптырев Д. А. Система управління фінансовими ресурсами / Д. А. Лаптырев // Процессы — задачи — модели — методы. — М.: БДЦ-пресс, 2005. — 295 с.
5. Волков Д. П. Аналіз банківських ризиків: основні підходи до визначення [Електронний ресурс]// Д. П. Волков/. — Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
6. Аналіз банківської діяльності [Текст] / [Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
7. Швець Н. Р. Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління / Н. Р. Швець // Регіональна економіка. — 2008. — № 4. — С. 97–103.
8. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 283 с.